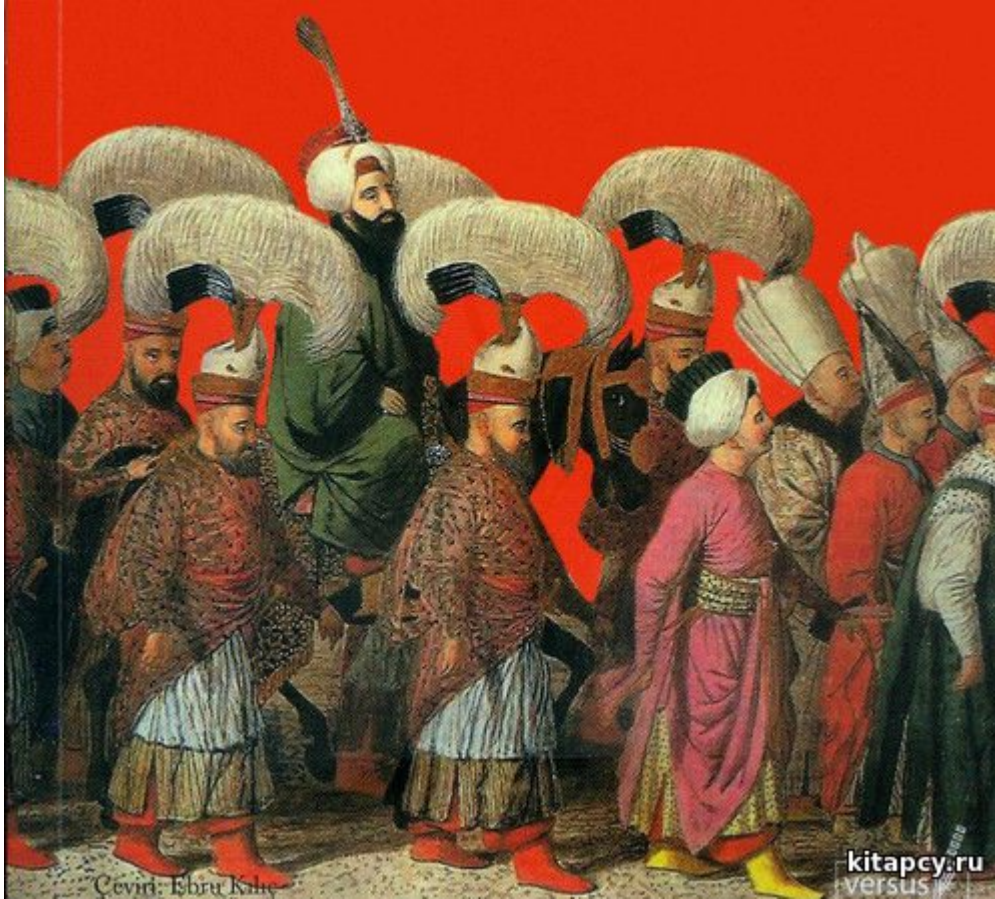

Kimiň taryhy?

Category: Kitapcy, Nukdaýnazar, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 26 январа, 2025

Kimiň taryhy? KIMIŇ TARYHY?

Taryhy barlaglarda möhüm usullaryň biri deňeşdirmeli taryhdyr. Ýurdumyzda bu usul aňsat ulanylmaýar! Mysal üçin, Palestinadaky mülk ýerleriň satuwyny diňe musulmanlaryň dili bilen dogry beýan edip bilmersiňiz, jöhit taryhynyňam näme ýazýandygyny bilmek gerek.

Taryhy deňeşdirip öwrenmezden kesgitleme berseňiz, ýalňysarsyňyz.

Geçen makalamda şeýle diýipdim:

«Ýurdumyzda «palestinalylar ýer satdy-satmady» çekişmesi bar. Emma hiç kimse «Tanzimat» döwrüniň jedelli meselesi – 1858-nji ýylda çykarylan «Ýer hakyndaky kanunnamany» agzanok?»

Osmanly «Tanzimat» arkaly döwlet eýeçiligindäki ýerleriň bir bölegini baýlara satyp, ýerleri hususylaşdyrды we strukturalaýyn sistemany bozdy. Düýp maksat girdeji gazanmakdy.

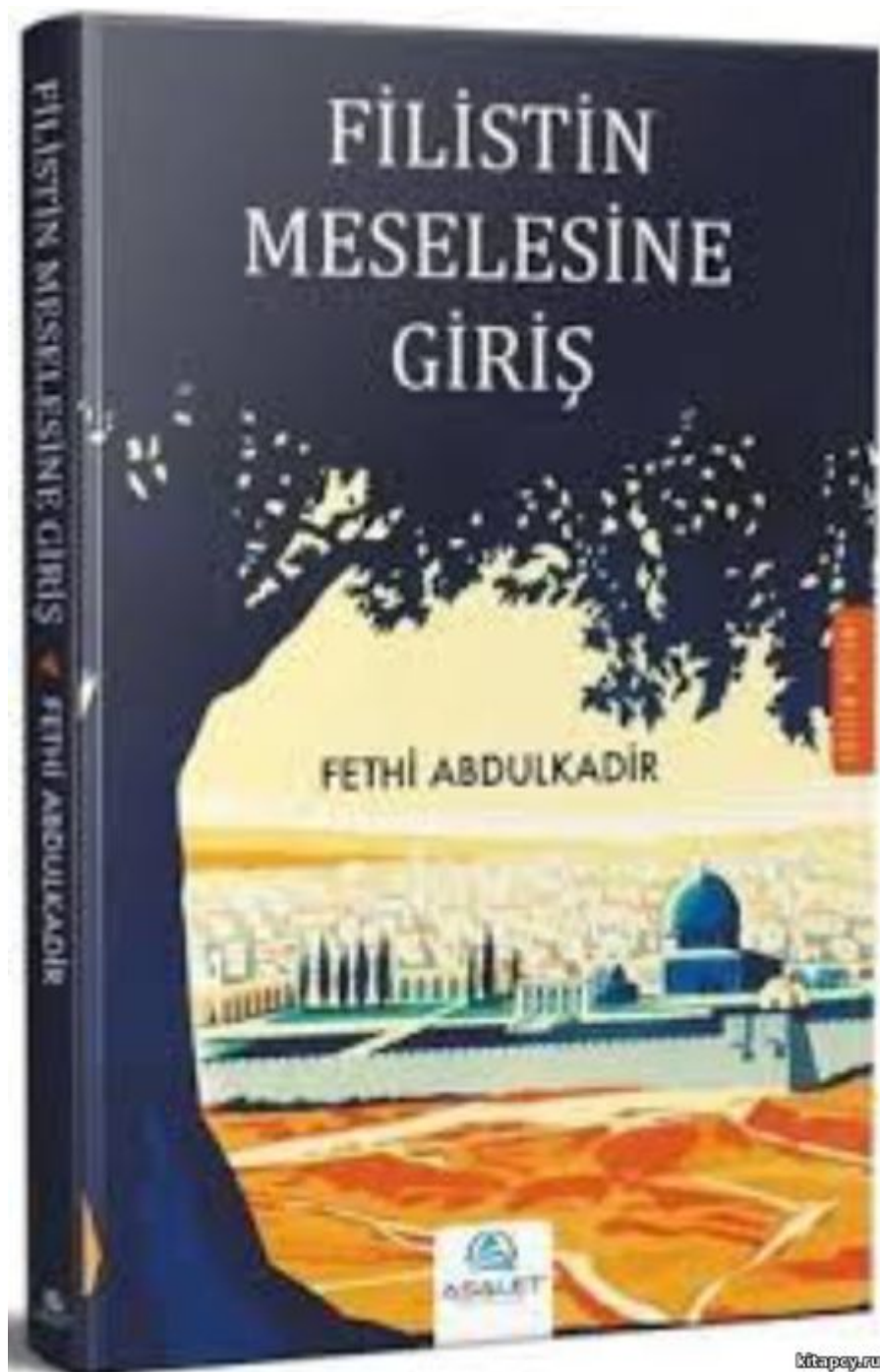
Agalar-aýanlar bergi batgalygyndaky Osmanlynyň Palestinadaky bol hasylly ýerlerini şeýdip aldy.

Süýthorlaryň zulумы astynda maýrylan palestin daýhanynyň ýeri, mellegi el ýaljakdy. Birem fonduň ýerleri bardy. Taşlanan ýerler bardy we ş.m.

1861-nji ýyl. Angliýada jöhitler «Arazi-Mukaddese», ýagny Palestinany watanlaşdyrmak maksady bilen «London ibrany guramasyny» gurdy.

Şol ýyl Fransiýada palestin jöhitlerini goramagy, galkyndyrmagy maksat edinýän «Internasional Ysraýyl jemgyýeti» guruldy. Gurama Palestinany jöhit ýurduna öwürmek ugrunda hereket etmelidi. Jemgyýet ilkinji nobatda jöhitler üçin Palestinada «Ekerançylyk mekdebini» açdy...

Ah, bu tötänlikleri diýsene! Osmanly kese ýerlilere ýer satmagy kanunlaşdyrýan «Istimlak nyzamnamasyny» 1868-nji ýylda güýje girizdi!

* * *

1881-nji ýylyň 13-nji marty.

Arasynda Leniniň dogany Aleksandr Ulýanowyňam bolan çepçi «Народная воля» topary rus patyşasy Aleksandr II-ni öldürdi. Teraktda ulanylan bombalaryň bir jöhidiň öýünde gizlenendigi ýüze çykdy. Bu bolsa, Russiýada jöhitleler üçin agyr günleriň başlamagyna sebäp boldy.

Russiýadan gaçan üç müňe golaý jöhitle Palestina gelip, ýer satyn alyp “Rişon Lozyon” posýologyny gurdy. Birinji gelenler Palestinada sosialistik düzgünli jemgyýet gurmagyň

pikirindedi. Şonsuzam ysraýyl ykdysadyýeti ýetmişinji ýyllaryň soňuna çenli «sosialistdi»! Soňra neoliberaoizme ýeňildiler. Ýeri bolýa...

Osmanlynyň ymykly bergä batandygyny gören jöhitler daşardan kredit almak mümkinçiligini döredip, Palestinadan ýer satyn almagyň kül-külüne düşdüler...

Palestinada «Garaşsyz Ysraýyl döwleti» pikirini birinji bolup agzan iňlis işewüri Edward Kazalet boldy. 1878-nji ýyl.

Şu maksat bilen 1898-nji ýylda «Jöhit Istimlak oblastlary» bankyny we şol ýylyň içinde «Palestinany watanlaşdyrmak» guramasyny, 1901-nji ýylda «Milli Jöhit» bankyny gurup, maýa topladylar. Birinji tapgyrda 50 müň sterling jemlediler...

Osmanly döwletiniň nukdaýnazarynda birinji synanyşyk iňlis işewüri Lorens Olifant tarapyndan edildi. Olifantyň möhüm goldawçysy bardy: Angliýanyň asly jöhit premýer-ministri Benjamin Disraeli...

Üstesine Rotşild, Montefiore, Goldsmit, Warburg ýaly bankirlerem ara giripdi. Tegelek stoluň başynda Osmanlynyň bergileri bilen birlikde Ysraýyl döwletiniň gurulmagy meselesine-de seredilýärdi!

* * *

Patyşa we mejlisi-wukela (ministrler soweti) jöhitleriň Osmanla göçüp gelmeklerine garşy däldiler, şol sanda olar jöhitleriň palestini topraklaryna ornaşmagynyň oňsukşyzlyga sebäp boljagyny bilýärdiler.

Ýöne jöhitleriňem synanyşygy gutarar ýerde gutarmady. Häzirkizaman sionizmiň düýbünü tutujy žurnalist Teodor Gerz köşk bilen duşuşyklary dowam etdirip, ýene baş gezek gepleşik geçirdi. Olar maksatnamalaryny amala aşyrmak üçin iki million sterling teklipl etdiler.

Uzatmaýyn, 1897-nji ýylda gurlan Bütindünýä sionistik guramasynyň ýeke-täk maksady garaşsyz Ysraýyl döwletini gurmakdy.

Pikir ediň, muňa iň köp garşy çykan Abdylhamyt II-niň tagtda oturan 33 ýylynyň dowamynda Palestina göçüp gelen jöhitleriň sany 80 müňe ýetdi. 219 müň gektar ýer ellerine geçdi, 33 posýolok gurdular...

Döwletiň özi islemese-de, import önümlere bakna edilen feodal han-begler, süýthorlara ýeňilen daýhanlar we beýlekiler ýerlerini lomaý pula satdylar...

Soňunam özüňiz bilýärsiňiz:

Osmanly Birinji jahan urşundan ýeňlip çykdy. Iňlisler jöhitleriň Palestinada ýurt edinmegini oňlady. Şol günlerdenem şu güne geldik: Kim pul berse, tüýdügi-de şol çalýar!

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazetini, 14.12.2023 ý. Taryhy makalalar